

СТИМУЛИРАНЕ НА ПАМЕТА У СТУДЕНТИТЕ – ПРЕДПОСТАВКА ЗА УСПЕВАЕМОСТ В ПРОЦЕСА НА ОБУЧЕНИЕ

Даниела Христова

The memory stimulating of students like conditi on for successful learning.

The development of human personality and a specialist of definite area is based upon mem ory, its qualities, types and other characteristics. This gives one of the purpose of education: the memory stimulating. To achieve memory stimulating we use different methods of didactics which are useful for willing, insightful and long lasting theoretical and practical knowledge which build the future specialist.

Key words: *memory, reproduction, association, forgetting, stimulating, education.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Изграждането на специалисти в дадена област зависи от редица фактори. Един от тях е развитие на паметта – нейните качества, видове и други характерни особености.

Целта на настоящия доклад е разглеждане на някои теоретични аспекти на паметта – физиологични механизми, характеристики, видове памет и др., които определят различни методи и средства за обучение на студентите, стимулиращи развитието на паметта им.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Според П.Жане “паметта – това е преодоляване на отсъствието”. Тя е съвкупност от три процеса – запомняне, съхраняване и възпроизвеждане на човешкия опит. Паметта е една от най-важните психически особености на човека.

Физиологичните механизми на паметта са свързани с функциите на нервната тъкан (нервни клетки или неврони), които изграждат кората на крайния мозък, точно полетата (центровете) на паметта, а също така и други части от централната нервна система (ЦНС), свързани с нея. В биохимично отношение в невроните, свързани с процесите на паметта и най-вече с дълготрайното запомняне, се наблюдават завишени количества на рибонуклеинови киселини (РНК) и белтъци – молекули, свързани с осъществяване на генетичната (наследствената) информация.

Всеизвестен е изразът, че човек има “добра” или “лоша” памет. Такова разграничаване се прави след разглеждане качествата на паметта. Те са свързани с трите процеса на паметта – запомняне, съхраняване и възпроизвеждане на информация за минал опит.

На основата на запомнянето могат да се посочат различни качества на паметта:

- да се запомни бързо и малко;
- да се запомни бързо и много;
- да се запомни бавно и малко;
- да се запомни бавно и много.

На базата на съхраняването (запазване) се отчитат други качества на паметта:

- да се съхранява информацията дълго време;
- да се съхранява информацията кратко време.

Възпроизвеждането е свързано съответно с качеството готовност на паметта. Тя се изразява в:

- точно и своевременно възпроизвеждане;
- точно и несвоевременно възпроизвеждане;
- неточно и своевременно възпроизвеждане;
- неточно и несвоевременно възпроизвеждане.

Или изводът е, че “добра” памет означава, когато се запомня бързо и много, съхранява се дълго време и се възпроизвежда точно и навреме.

Когато се говори за “добра” памет трябва да се уточни за какъв тип памет става въпрос. Съществуват различни типове памет, в зависимост от съответните дейности: словесна, двигателна, музикална, емоционална и др.

Основен процес и компонент на паметта е запомнянето. То е свързано с процесите на познанието, а те се делят на две големи групи: волеви (преднамерени) и неволеви (непреднамерени). Следователно и запомнянето бива волево и неволево.

Неволевата памет е характерна и за животните. При неволевите познавателни процеси индивидът е пасивен участник.

Волевата памет е характерна само за човека. При волевите познавателни процеси той проявява активност, целенасоченост. За да се осъществи волево запомняне индивидът трябва да си постави цел на своята дейност и задачи, чрез които да я осъществи. За да се реализира волево запомняне е необходимо и друго условие, по-точно нагласа за запомняне.

Осмислянето и механичното запомняне определят ефекта от другите два компонента на паметта. Всичко, което индивидът е осмислил, над което е мислил, се запомня по-добре, отколкото неразбраното, неосмисленото. С една дума не е полезно да се учи наизуст, без разбиране. Не трябва да се учи “за утре”, “до изпита”, “до контролното”.

Ако човек има нагласата за запомняне е необходимо да подложи своята дейност на мисловно обработване. Обикновено се започва със смислово групиране – разделяне на информацията на малки порции (на микротемии), открояване на смислови опори (ключови думи, изрази). Това са някои от операциите на смисловото групиране. Друга съществена операция е сравнителната характеристика между две събития, процеси, структури.

Неволево и волево запомняне може да бъде съответно краткотрайно и дълготрайно. 99 % от информацията, която човек възприема през осъзнателния си живот запомня краткотрайно неволево или волево.

За възпроизвеждане на информацията е от значение разпознаването, чувството за познатост, а то понякога е лъжливо. Лъжливото разпознаване се означава с термина “déjà vu” (вече съм го виждал). В случая ни подвеждат асоциациите, които се правят.

Асоциациите са от съществено значение за запомнянето и за възпроизвеждането. Съществуват асоциации по съседство и по сходство.

С паметта е свързан и процесът на забравяне. Още З.Фройд обяснява много факти на забравянето с изтласкване от съзнанието на неприятното, свързано с тежки преживявания, със събития уязвяващи самочувствието ни и т.н. Установено е, че по-голям процент се пада на забравяне на спомени за неприятни неща.

Според други автори се твърди точно обратното, че най-дълго се помнят неприятните неща (П.Блонски).

Чрез редица изследвания е доказано, че по-късното възпроизвеждане е по-пълноценно и по-точно от по-ранното. Например наученото трябва да отлежи, да се избистри в паметта. Това се дължи на факта, че наученото постоянно взаимодейства с това, което е научено по-рано и с това, което е постъпило по-късно в "хранилището" на паметта.

От наблюдения върху участието на студенти от специалностите ЕТООС и АИ в учебния процес – в упражненията по ботаника, зоология и екология, се установяват някои проблеми с усвояване на специфичната лексика, терминология, свързана с анатомията, физиологията и систематиката на растителните и животинските групи (таксони). Проблемите са във връзка със запомняне, съхраняване и възпроизвеждане на специализирана информация.

Причините за това са следните:

1. Отсъствие на базисен минимум по съответните дисциплини, поради различния тип СОУ, които са завършили студентите или неполагане на кандидатстудентски изпит по биология, а участие с друг изпит при кандидатстудентския прием.
2. Неизяснена мотивация за обучение в съответната специалност.
3. Недоизградени навици за учене и запомняне на научна информация.
4. Отсъствие или недоразвит научен стил на речта.
5. Различен тип нервна система и свързаните с нея свойства.

Основните свойства на нервната система са:

- сила на коровите процеси;
- уравновесеност на коровите процеси;
- подвижност на коровите процеси.

На основа на тези свойства се разграничават четири основни типа нервна система:

- силен, уравновесен, бърз тип (сангвиник);
- силен, уравновесен, бавен тип (флегматик);
- неуравновесен тип (холерик);
- слаб тип (меланхолик).

В зависимост от взаимоотношенията между първа и втора сигнална система се разграничават три типа нервна дейност, характерни само за човека: художествен, мислителен и смесен.

В хода на учебния процес през първата и втората година на обучение е възможно да се работи върху някои от посочените причини, свързани с трудностите на усвояване на специализирана информация.

Ако се проведат психологични тестове през първата седмица на първия семестър, след съответния анализ и обработка на резултатите, ще се установи, че на входа на обучението по дадените специалности има субекти, които са твърде различни по редица показатели:

- тип завършено среднообразователно училище;
- мотиви за постъпване във ВУЗ;
- свойства на нервната система;
- тип на нервната система;
- навици за запомняне, съхраняване и възпроизвеждане на информация;
- равнище на научния стил на речта.

Другият извод, който е следствие от направения по-горе, че отделните студенти ще имат различни трудности и ще постигнат различни резултати в хода на обучението по съответната специалност.

Независимо от този факт, за изграждане на добри специалисти (мобилни, инициативни, активни и т.н.) най-вече трябва да се стимулира изграждането на "добра" памет – да се запомня бързо и много, съхранява дълго време и възпроизвежда точно и навреме.

Запомнянето е най-важният компонент от трите компонента на паметта (в случая става въпрос за словесната памет и за волевото запомняне на информация от студентите). За да се осъществи това на всяко упражнение се посочва целта и се поставят конкретни задачи, свързани с нея.

Повечето от студентите нямат осъзната нагласа за запомняне. За да я придобият трябва да бъдат мотивирани – да им се посочат конкретни примери от практиката, доказващи необходимостта от този начин на работа – самостоятелно изработване на упражненията, на КР, КЗ, доклади със съответните протоколи, презентации, наподобяващи като форма на представяне, използвана в дейността на бъдещата им професия.

За ефективно запомняне на "много и бързо" е необходимо осмисляне на информацията.

Училищният начин на учене обаче са довели при повечето от студентите до изграждане на навици за механично запомняне (учене наизуст, тип "кълване" без разбиране и осмисляне). Това е твърде голям и трудно разрешим проблем. Те не умеят да представят КР, КЗ и докладите си със съответното съдържание (точки). Затова в методическите указания за тези форми на самостоятелна работа им се посочват примерни планове на изложението. При провежданите консултации им се изисква самостоятелно изготвени такива със съответните словесни подпори (подточки). Тези консултации могат да бъдат задължителни (по три на всеки студент за КР, КЗ, доклад) и да бъдат свързани с анализ на събраната информация, като съотношението библиотечни източници към Интернет да бъде 3:1.

Считам, че твърде малко е количеството на активните форми за самостоятелна работа на студентите. При 15 седмичен семестър – 15 КР, КЗ и доклади общо ще стимулират развитието на различните операции на осмисленото запомняне. Съответно правенето на презентации, представянето им и дискусиите върху тях стимулират процесите на паметта.

За стимулиране на паметта е възможно лекционният материал да бъде осмислен през семестъра на малки порции (на теми). Това може да се постигне чрез различен подход:

1. Събеседване по време на някои упражнения, които могат да бъдат фиксирани.
2. Събеседване по време на всяко упражнение.
3. Контролно изпитване в началото на всяко упражнение.
4. Контролно изпитване в началото на някои предварително фиксирани упражнения.
5. Контролно изпитване в началото на всяко упражнение и събеседване в хода на упражнението. Провеждане на 2-3 колоквиума през семестъра върху 2-3 раздела от учебния материал.

Най-трудно изпълним, но най-ефективен е последният подход, тъй като системно, поетапно, на малки порции се осмисля учебното съдържание, което е

предпоставка за съхранение за дълго време и за точно и навременно възпроизвеждане на информация по време на изпитната сесия.

За стимулиране на трите компонента на паметта има значение и формата на контролните изпитвания, семестриалните изпити. В тях задължително и с голям процент трябва да фигурират казуси за разрешаване. Те предполагат използване на сравнителни характеристики, асоциации, които подпомагат изграждане на дълготрайна “добра” памет.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение на доклада могат да се направят следните обобщения и изводи:

1. Стимулиране процесите на паметта у студентите изисква предварително изследване на някои свойства на нервната система чрез психологични тестове и установяване чрез входящи тестове на предварителния базис по учебните дисциплини.
2. Съобразно предварителните изследвания може да се изработи диференциран подход за стимулиране на паметта у студентите според различните им възможности и способности.
3. Съобразно предварителните изследвания може да се изработи универсален подход за стимулиране на паметта у студентите чрез добре обмислена система за реализиране на ефективни лекции и упражнения и успешна изпитна сесия.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Андреев, А., Г. Николов. Физиология на човека. Медицина и физкултура, С., 1978.
[2] Каламински, Я. Човекът – психология. С., Просвета, 1989.

За контакти:

Гл.ас. Даниела Иванова Христова – РУ “Ангел Кънчев” катедра “Екология и опазване на околната среда” .

Тел.082 888-573, E-mail: dhristova@ru.acad.bg, GSM: 0889000534

Докладът е рецензиран.